

Per Holmer, Zweeds

Selma van de Perre: *Mijn naam is Selma*. Aanhef hoofdstuk 9, blz. 189 t/m 200

Mitt riktiga namn

Befrielsen

Den 14 april fick de holländska och belgiska kvinnorna i Siemenslägret order att ställa upp sig utomhus. Det var tidigt på morgonen en vacker vårdag. Solen bröt fram och det hade just börjat bli varmt, att stå ute var ingen bestraffning. I Ravensbrück hade jag än så länge enbart fått uppleva höst och vinter, varför blotta tanken på varmare väder var en ren lättnad. Lika fullt skrämde vi upp av allt som avvek från de normala rutinerna, alltså även nu. Vi väntade några minuter i solen, innan vi ledda av SS-soldater marscherade till huvudlägret. På vägen dit passerade vi Uckermark, och då trodde vi alla att vår sista stund var kommen. För cirka två månader sedan hade de äldre kvinnorna förts dit och blivit gasade. Nu trodde jag turen var kommen till oss, och att döma av medfångarnas bleka kinder fruktade de samma sak. Jag fick hjärtklappning: skulle jag dö nu, efter att så länge ha lyckats undslippa döden?

Vi hade fått höra att de norska och danska kvinnorna blivit befriade några veckor tidigare, men kunde det verkligen stämma? Vi hyste våra tvivel. Alltför många kvinnor hade fått höra historier om frihet eller ett bättre läger med bättre behandling – som till slut skulle visa sig inte stämma. Som tur var stannade vi inte i Uckermark. Mitt hjärta kom till ro. Vi vandrade vidare till huvudlägret och gjorde halt framför en barack. Vad skulle vi tro? Alla satte igång att spekulera. Det gick vilda rykten om att vi skulle bli befriade, men det verkade osannolikt. Man gjorde klokast i att inte tro på dem. Allt skulle bli outhärdligt om det inte stämde. Vi, de belgiska och holländska kvinnorna, hade ju just fått ta emot våra första matpaket från Röda korset, och det väckte vårt hopp. Nu var läget ett annat. Alla babblade till höger och vänster, vi vägde olika möjligheter mot varandra och försökte hålla modet uppe.

Det hade inkommit rapporter om att kriget inte gick bra för tyskarna, men det hade bara skrämt upp oss ännu mer: man fortsatte att dagligen mörda kvinnor, och vi visste att man inte ville lämna efter sig några överlevande som skulle kunna berätta skräckhistorier om allt detta mördande när väl kriget var över.

I nio långa dagar måste vi stanna i huvudlägret, utan att något hände. Det var en fasansfull tid. Vartenda ögonblick räknade vi med att man skulle släpa ut och mörda oss. Vi trodde vår sista stund var kommen, men det tog vi med jämnmod. Vi kunde ju ändå inte göra något åt saken. I nio långa dagar måste vi både morgon och kväll ställa upp oss helt i onödan. Resten av tiden gick vi runt och skrotade eller låg och sov inne i barackerna.

Den 23 april måste samtliga holländska och belgiska kvinnor stanna kvar utomhus efter uppställningen. Vi gick mot huvudgatan. Nu skulle vi säkert bli mördade, tänkte vi. Jag försökte lägga band på min dödsångest, men började darra och fick svårt att andas. Vakten rabblade upp våra nummer. Det tog inte lika lång tid som förut; relativt få av oss fanns ännu kvar – åtskilliga hade hunnit mördas eller dö i sjukdomar, och somliga hade sänts vidare till andra läger. När namnuppropet var till ända blev vi beordrade att, i vanlig ordning, fem i bredd tåga ut genom entréporten. Vi var runt 190 kvinnor allt som allt. Jag gick sida vid sida med min väninna Dit Kuyvenhoven. Kunde vi vara på väg till gaskammaren, frågade jag mig, hade turen trots allt svikit mig? Jag tvingade mig själv att så morskt som möjligt vandra vidare och visste att mina kamrater skulle göra samma sak. Utanför entréporten blev vi tillsagda att vänta. När vi stått där en stund visste vi fortfarande inte vad som var i görningen. Så plötsligt fick vi se en sportbil komma åkande i fjärran. Den närmade sig allt mer. Suffletten var nedfälld. Vi alla höll andan.

Till vår stora häpnad stannade bilen framme hos oss. Bakom ratten satt en ung stilig karl. Vi visste varken ut eller in. Han skuttade ut ur bilen och förklarade att han kommit för att befria oss. Han bar inte uniform. Sedan presenterade han sig själv och förklarade att han var från Sverige. Hans vän, greve Folke Bernadotte, vice ordförande för Svenska Röda Korset, skulle sända bussar för att hämta och ta oss till Sverige. För oss var det ett bisarrt besked. Det kom så helt oväntat att jag knappt vågade tro mina öron, men mannen talade uppenbarligen sanning. Vi kunde inte behärska vår upprymdhet. Efter all den här tiden tycktes kriget äntligen lida mot sitt slut och skulle vi själva strax bli befriade.

Men snart blev vi besvikna igen: Rödakorsbussarna lät vänta på sig. De gick under beteckningen ”de vita bussarna”, eftersom de var helt och hållet vitmålade, så när som på det

stora emblemet från Röda Korset på sidogaveln – för att ingen av misstag skulle kunna ta dem för militärbussar och fälla bomber på dem. Vi hoppades innerligt få se någon av dessa bussar närma sig i fjärran, men väntan drog ut på tiden. Till slut började vi tvivla på att det över huvud taget skulle bli av. Medan vi stod där och väntade pratade vi med svensken och berättade för honom om livet i lägret. Hur det nu kom sig var alltihop så märkligt att vi inte hade ren tanke på att sätta oss ned; där stod vi i timmar. Han gav oss choklad och cigaretter, de första vi rökt sedan fångenskapen tog sin början. När han tänt en åt mig började jag fråga ut honom om läget i resten av Europa. Plötsligt gastade min vakt när hon lutade sig ut genom fönstret till sovgemaket och putsade sina långa svarta stövlar: ”*Nicht rauchen, Marga!*”

”Lyssna inte på henne”, sa svensken. ”Hon kan inte förbjuda något längre.”

I samma ögonblick förstod jag att vi faktiskt var fria.

När skymningen föll och bussarna ännu inte hade anlänt föreslog svensken att vi skulle vända tillbaka till huvudlägret och gå och lägga oss. Blotta tanken var förfärande. Där ville vi aldrig mer sätta en fot. Jag var livrädd för att vår frihet i själva verket skulle vara en illusion och att vi snart skulle tas till fånga på nytt. Vi talade om för honom att vi hade vant oss vid att arbeta långa natt skift från klockan tolv utan nämnvärd sömn, och att vi gärna stannade ute under en ljuvlig vårnatt då månen tindrade. Det förvånade svensken att vi inte hade något emot att stå kvar ute en hel natt. Vi skrattade åt hans naivitet, han visste inte om vad vi hade gått igenom och hur livet såg ut inne i lägret. Jag förmodar att han inte trodde på våra berättelser. De var för magstarka för en normalt funtad människa. Lägret hade fått besök av Rödakorsmedarbetare, men de hade bara fått se barackerna för särbehandlade fångar – mestadels tyskor och österrikiskor som arbetade i SS-männens hem och på deras kontor. De hade rätt att duscha en gång i veckan och fick rena kläder, eftersom SS-männen fruktade löss och sjukdomar. Röda Korset fick givetvis inte se vare sig våra baracker, gaskamrarna eller den rysansvärda straffbunkern.

De flesta av oss stannade kvar ute och väntade, utom de kvinnor som var sjuka. De blev förda tillbaka till huvudlägret av sjukvårdskunniga, mot löftet om att bli hämtade nästa dag. För resten av oss gick natten raskt undan. Vi pratade om allt mellan himmel och jord. Vi glädde oss att bara kunna stå där. Som tur var regnade det inte; det var en skön aprilnatt och vi njöt av den friska luften och doften av vår. Somliga kvinnor satt ned på muren, men de flesta stod upp och babblade. Jag minns inte varför vi efter alla dessa timmar inte slog oss ned på marken, men av en eller anledning tänkte vi aldrig i de banorna. Att stå upprätt var inget

problem, i synnerhet inte som vi visste om att vi blivit fria. Svensken var väldigt vänlig. Vi tyckte om att prata med honom och satte värde på cigaretterna och chokladen som han försåg oss med.

Medan vi stod där och pratade fattade vi det gemensamma beslutet att aldrig berätta något om våra fasansfulla upplevelser efter kriget, utan tvärtom blicka framåt, för att återuppbygga såväl våra egna liv som våra samhällen. Förr eller senare – och med all rätt – skulle givetvis våra historier komma att berättas, men för oss alla gällde att det viktigaste målet var att återvända till ett positivt liv och inte förspilla en enda minut av vår tid. Vi hade redan blivit bestulna på alltför mycket. Nu måste vi hålla hårt i det som gick att rädda och var fast beslutna att inte låta återstoden av våra liv definieras av alla hemskheter som vi fått bevittna och utstå.

Nästa morgon kom tre militärlastbilar med tygkapell åkande. En del av oss fick kliva ombord. Vita Rödakorsbussar skulle så småningom hämta resten. Jag var en av kvinnorna som fick kliva ombord på en lastbil. Åter en gång hade jag en rasande tur, eftersom tre dagar senare, den 27 april, samtliga kvarblivna kvinnor och barn som fortfarande kunde gå fick order att lämna lägret – i vad som omsider skulle komma att kallas en dödsmarsch. Oavsett hur försvagade de var blev de tvungna att vandra flera kilometer till fots. Tyskarna ville förhindra att belägg för koncentrationslägrens existens nådde yttervärlden. Därför förstörde man allt bevismaterial som kunde bekräfta grymheterna och förde bort fångarna från fronten och de allierade. Hundratals människor dog av utmattning. När ryssarna den 30 april tågade in i Ravensbrück, fanns ännu runt tretusen dödssjuka fångar kvar i lägret.

Ute på Rödakorslastbilens flak brann jag av längtan efter att i stället få komma in och sitta bredvid chauffören – baktill under kapellet kunde man ju inte blicka ut över friheten. En av de andra kvinnorna som tänkte likadant var raskare än jag. Hon hade redan hunnit sticka in foten i dörren bredvid chauffören innan jag ens fick chansen. Jag blev fly förbannad. Jag tänkte minsann inte ge upp platsen som jag hade bespetsat mig på. Jag grep tag i henne och vi två började slåss. Det låter måhända otroligt, det rörde sig ju bara om en sittplats i förarhytten ... Men bara människor som själva har genomlidit fångenskap kan förstå hur förtvivlat vi längtade efter att få en skymt av skönheten hos naturen som omgav oss. Chauffören satte stopp för handgemänget – han meddelade att vi om en stund skulle ta en paus och i samma veva kunde passa på att skifta plats. När den andra kvinnan gick med på förslaget lät jag henne kliva in. Vi for genom ett ljuvligt landskap, även om vi bara kunde glutta ut genom en

bakre springa i kapellet. Som tur var satt jag längst ut på bänken, tätt intill springan, så att jag lyckades uppfånga mer än flertalet av de andra kvinnorna. Utsikten var underbar, jag fattade med nöd och näppe att den var verklig och sann.

Efter en lång färd stannade vi till och klev ut någonstans i en skog. Vi fick smörgåsar, kakor och dryck, föda som vi inte sett röken av på månader. Påskliljor och krokusar skulle just till att slå ut och på träden syntes små spröda gröna löv. Det färska gräset doftade underbart. Allt kändes så otroligt vackert, vi hade ju så länge fått nöja oss med lägrets smutsgrå solkighet. Vi blev saliga av lycka. Och då var ändå inte lidandet över. Plötsligt fick vi höra flygplan och skotts salvor. Den första tanken var: det är tyskarna som antingen vill ta oss till fånga igen eller släpper bomber, men snart nog förstod vi att det rörde sig om engelska plan. Skräcken förbyttes i glädje. Men det varade inte länge. Man försökte träffa oss; efteråt fick vi höra att RAF-bombpiloterna trodde lastbilarna var fulla med flyende tyskar. Även om vi inte for med de vita bussarna, var även lastbilarna försedda med röda kors, men tyskarna försökte tydligen ge sig iväg även med fordon från Röda Korset. Våra chaufförer beordrade oss att låta allting ligga och skynda oss ombord igen. Till och med i det här kniviga läget propsade jag på min utlovade plats bredvid chauffören, men den andra kvinnan puttade undan mig – och på nytt började vi slåss om sittplatsen, allt medan bomberna föll runt omkring oss. Jag blev alldeles utom mig av hennes svek. Min väninna Dit, som satt i lastbilen framför oss, skrek: ”Låt det vara, Marga! Kom hit och sätt dig hos mig.”

Hon lutade sig ut från flaket och drog upp mig. Vi satt bredvid varandra allra längst ut, vid glipan i tyget. Efter ett litet tag sa hon: ”Marga, du har något i håret.”

Hon drog ut någonting – det såg ut som en bit av ett öga. Jag ryste till och tittade bort. Jag kan inte minnas att jag hörde någon explosion dessförinnan, men en bomb hade träffat lastbilen bakom oss. Både chauffören och kvinnan som jag bråkat med var döda. Henne hade jag varit rasande på, men hon hade sig själv ovetandes räddat mitt liv. Arma kvinna. Precis som jag själv hade hon längtat förtvivlat efter att få skåda friheten, men den fick hon betala med sin död – medan jag å min sida just sluppit undan döden ytterligare en gång.

Man tog oss till Danmark, där vänliga kvinnor väntade på oss med en överdådig måltid. Vi var helt utmattade, men glada över att ännu vara i livet, i synnerhet sedan vi fått höra att tretton kvinnor hade omkommit under bombattacken. Maten smakade ljuvligt. Likt en grupp utsvultna djur var vi komplett omättliga. Eftersom magarna hade hunnit vänja sig av

med så pass mastig föda i så stora mängder blev de flesta av oss förfärligt sjuka. När ännu fler fångar anlände blev danskarna tillsagda att sluta laga alltför stabbig mat. Men hur som helst var vi tacksamma för det vänliga mottagandet. Det var så länge sedan som någon hade varit hygglig mot oss och vi gladde oss åt att danskarna behandlade oss så väl.

Efter en kort vistelse i Danmark for vi en vacker dag med båt till Malmö i Sverige. Vid ankomsten togs vi emot av en grupp framstående och uppklädda svenska män, bland dem kung Gustav V. Vi kände oss anskrämliga i våra egna lumpor. Med de fåtal ägodelar som vi ännu hade kvar måste vi ha sett ut som luffare. Två av kvinnorna, Hetty Voûte och Annie Hendricks, bar på en låda med Annies baby, en några månader gammal liten pojke. Vi stod en lång stund ute på kajen och lyssnade på välkomsttalen. Alltsammans var synnerligen välment, men själva önskade vi bara att få tvätta oss och sova ut.

Till slut blev vi förda till och inkvarterade på ett stort museum. I en av salarna låg madrasser på golvet. Bortsett från de allra största statyerna och djurskeletten hade alla museiföremål täckts över med filter. Det första som hände var att vi fick oss ett ljuvligt varmt bad och blev ordentligt renskrubbede av svenskor. Jag kommer ännu ihåg hur skönt det var. Sedan blev alla våra smutskläder och pinnaler hämtade och uppeldade. Jag försökte be kvinnan som tog med sig mina saker att inte elda upp pappas reservoarpenna, den var ju mitt enda kvarvarande minne efter honom. Men hon fattade inte vad jag sa. Hon talade varken nederländska, engelska eller tyska och själv kunde jag ingen svenska. Hon tecknade att allt måste eldas upp och reservoarpennan gick förlorad i lågorna. Jag grät. Alla risker som jag själv och andra tagit för dess skull visade sig ha varit förgäves.

När vi hade tvättats rena förde man över oss till en annan sal. Där var hyllorna fyllda med bländande nya klädesplagg. Vi fick välja underkläder, två klänningar, en jacka och ett par skor var. Själv fastnade jag för en grön klänning med paisleymönster och en blåblommig, en knallröd Windsmoor-jacka och ljusgrå salamanderläderskor. Det var en ren njutning att få bära rena, nya plagg i snygga färger. Dessutom fick vi varsin kappsäck där vi kunde stoppa undan plaggen som vi inte hade på oss.

Nästa dag skulle vi uppge våra namn för en person från den holländska delegationen, som satt bakom ett bord i ytterligare en annan sal. Som mitt namn angav jag Margareta van der Kuit. När sedan alla låg på sina madrasser och babblade eller sov, gick jag tillbaka till mannen. "Går den där namnlistan till Holland?" frågade jag.

”Nej”, svarade mannen. ”Holland är fortfarande ockuperat. Listan går till London.”

”Det går ju ingen post till England. Vi är fortfarande i krig, Holland är fortfarande ockuperat.”

”Det stämmer. Men den här listan går med diplomatposten.”

Han såg misstänksam ut. ”Vadan detta intresse?”

Jag tvekade en stund innan jag hävde ur mig: ”Jag heter inte Margareta van der Kuit. Mitt namn är Selma. Selma Velleman.”

Jag kunde inte fatta att jag efter all den här tiden uttalade mitt riktiga namn högt. När hade jag yppat det senast? Det kom jag inte ihåg. Och jag var heller inte säker på om jag hade gjort rätt. Man kunde aldrig veta. Till och med nu var jag livrädd att det kanske vore farligt att röja min judiska identitet. Men om det fanns någon chans att min bror i England fick syn på listan, så ville jag att han skulle se att jag var i livet. Mannen verkade förbryllad, men sa ingenting. Han tog sin penna, strök över Margareta van der Kuit och skrev i stället dit Selma Velleman.

På eftermiddagen blev vi läkarundersökta. När turen var kommen till mig frågade jag doktorn om jag möjligen kunde hjälpa till med något. De andra kvinnorna låg hela tiden och sov eller babblade. De tyckte att de hade slitit tillräckligt nu. Men själv kunde jag inte sitta still. Jag oroade mig fortfarande för att jag kanske inte gjorde rätt när jag røjde mitt riktiga namn, och så undrade hur det hade gått för pappa, mamma och Clara och för Louis och David. Jag befarade det värsta. Jag ville vara till nytta och få annat att tänka på.

Dagen därpå blev vi förda till Skatås, ett litet läger nära Göteborg.

(från nederländska: Per Holmer)

